

turistický sprievodca

MALÁ FATRA

DAJAMA

9 788081 361111

odporúčaná cena 11,95 €

+ turistická mapa

turistický sprievodca

MALÁ FATRA

Peter Podolák

Zostavil: Daniel Kollár

Malá Fatra

3. doplnené vydanie, 2020

Editor: Daniel Kollár

Pešie turistické trasy: Peter Podolák

Prírodné pomery: Ján Lacika

Turistické zaujímavosti: Kliment Ondrejka

Lektor trás: Marek Heinrich

Zodpovedný redaktor: Daniel Kollár

Technický redaktor: Tibor Kollár

Jazyková úprava: Jana Hyžová a Tibor Kollár

Fotografie: Viliam Kapusta, Daniel Kollár, Tibor Kollár, Daniela Kollárová, Martina Kollárová, Ján Lacika, Jozef Štefunko a František Turanský

Výškové profily: Ján Lacika a Marianna Lázničková

Výrezy máp: Kartografie HP a SHOCart, www.kartografiehp.cz
a Marianna Lázničková

Obálka: Daniela Kollárová

Dizajn a typografia: Marianna Lázničková

Tlač: PRESS GROUP, s. r. o., Banská Bystrica

Akékoľvek, hoci aj čiastočné použitie diela je dovolené len s písomným súhlasom vydavateľstva DAJAMA.

© RNDr. Daniel Kollár – DAJAMA

Dlhé diely II 3675/9A, 841 04 Bratislava-Karlova Ves

tel.: +421 (2) 446 317 02, info@dajama.sk, www.dajama.sk

Vydalo vydavateľstvo DAJAMA v roku 2020 ako svoju 328. publikáciu.

ISBN 978-80-8136-111-1

Milí čitatelia,

vydavateľstvo DAJAMA sa od začiatku svojej existencie venuje propagácii regiónov Slovenska a vydávaniu publikácií o jeho geograficko-historických oblastiach. V rámci viacerých edícií spracúvame jednotlivé mestá a regióny Slovenska a približujeme ich históriu a súčasnosť. Všetky publikácie pripravujeme nielen v slovenskom jazyku, ale niektoré aj v jazykových mutáciách. Vydávanie publikácií o Slovensku je hlavným cieľom našej činnosti, prostredníctvom ktorej chceme predstaviť jednotlivé prírodné a kultúrno-historické krásy našej krajiny.

S podobným zámerom sme v roku 2001 začali pripravovať edíciu S batohom po Slovensku, v ktorej doteraz vyšlo sedemnást titulov: Západné Tatry, Slovenský raj, Nízke Tatry, Vysoké Tatry, Malá Fatra, Veľká Fatra, Okolie Bratislavy, Slovenský kras, Štiavnické vrchy, Biele Karpaty, Súľovské vrchy, Okolie Košíc, Javorníky, Oravské Beskydy, Východné Karpaty, Pieniny, Slovenské rudohorie – západ. Od roku 2007 sme začali s druhým vydaním niektorých najžiadanejších titulov a postupne vyšli Vysoké Tatry, Slovenský raj, Západné Tatry, Nízke Tatry, Malá Fatra, Veľká Fatra a Okolie Bratislavy. V roku 2020 vychádzajú v treťom doplnenom a prepracovanom vydaní tituly Západné Tatry, Slovenský raj, Nízke Tatry, Vysoké Tatry, **Malá Fatra** a Veľká Fatra. Ich obsah tvoria najzaujímavejšie pešie trasy s niektorými podrobnejšie spracovanými turistickými cieľmi. Okrem opisov základných trás v nich možno nájsť aj výrezy panoramatických máp s priebehom jednotlivých trás. Samozrejme, nechýba ich výškový profil, charakteristika náročnosti a časový rozvrh, ktoré dopĺňajú fotografie typickej scenérie. Úvod jednotlivých kníh obsahuje všeobecné informácie, základnú charakteristiku prírodných pomerov oblasti, východiská túr a mapu regiónu s vyznačením polohy opisovaných turistických trás. Na záver sme zaradili register najvýznamnejších turistických bodov a praktické informácie. Doplnkom sprievodcu je aj turistická mapa v mierke 1 : 50 000, ktorá je priložená v plastovom obale a spolu s knihou vytvárajú jeden celok.

Všetky odporúčané trasy sme spracovali na základe osobných skúseností našich autorov a spolupracovníkov, ktorým by sme sa touto cestou chceli poďakovať. Napriek tomu nemožno vylúčiť menšie zmeny, ktoré mohli v poslednom období nastať. Budeme vďační, ak pri zistení nejakej nepresnosti pošlete vašu informáciu na adresu vydavateľstva. V ďalšom vydaní môžeme po overení urobiť prípadnú zmenu alebo úpravu.

Veríme, že si vyberiete z ponuky výletov do najkrajších horstiev Slovenska a že prežijete romantické chvíle v lone slovenských hôr. Želáme vám pekné počasie, dobrú náladu a šťastný návrat domov.

Daniel Kollár

Obsah

Systém sprievodcu	5
Poloha	9
Prírodné pomery	9
Podložie a povrch	9
Podnebie a vodstvo	13
Pôdy, rastlinstvo a živočíšstvo	18
Ochrana prírody	20
Východiská túr	21
Mapa	32
1 Na Kľak	34
2 K hradu Zniev	39
3 Na Hnilickú Kýčeru	42
4 Na Veľkú lúku	46
5 Na Minčol	51
6 K Chate pod Suchým	55
7 Na Suchý	58
8 Na Veľký Kriváň	63
9 Na Malý Kriváň	67
10 Na Chleb	73
11 Na Poludňový grúň	77
12 Na Kraviarske	81
13 Na Stoh	85
14 Cez Dolné diery a Nové diery	89
15 Na Veľký Rozsutec	93
16 Na Malý Rosutec	97
17 Cez Boboty	101
18 Na Sokolie	107
19 Hrebeňom Krivánskej Fatry – západná časť	113
20 Hrebeňom Krivánskej Fatry – východná časť	119
Register	124
Praktické informácie	126

System sprievodcu

Edícia S batohom po Slovensku je určená najmä turistom, ktorí uprednostňujú pešiu turistiku.

Úvodná časť sprievodcu je venovaná všeobecným informáciám o koncipovaní jednotlivých trás a o základných zásadách pohybu v prírode. Prvá kapitola stručne oboznamuje s prírodnými pomermi územia (od povrchových foriem cez charakteristiku vodstva, podnebia, pôd, rastlinstva a živočíšstva až po ochranu prírody). Po stručnej prírodnej charakteristike a predstavení turistických východísk nasleduje mapa regiónu s vyznačením a očíslovaním opisovaných turistických trás.

Po všeobecnej časti nasleduje opis jednotlivých trás. V úvode každej turistickej trasy možno nájsť prehľad najdôležitejších informácií zoradených podľa hesiel. Prvým heslom je poloha definujúca územie, v ktorom je turistická trasa situovaná. Druhým heslom je východiskový bod, ktorý obsahuje názov miesta, kde sa výlet začína, a spôsob jeho dosiahnutia (napr. zastávka SAD – Slovenskej autobusovej dopravy, zastávka ŽSR – Železníc Slovenskej republiky, parkovisko). Tretím heslom je cieľový bod, ktorý určuje miesto, v ktorom sa turistická trasa končí, a spôsob dopravy z tohto bodu (napr. zastávka SAD – Slovenskej autobusovej dopravy, zastávka ŽSR – Železníc Slovenskej republiky, parkovisko). Štvrtým heslom je časový rozvrh, ktorý predstavuje stručný zoznam významných zastávok na trase spolu s priemerným časom chôdze medzi susednými dvoma v hodinách (v údajoch o celkovom čase nie je započítaný čas využitý na odpočinok či prehliadku zaujímavých miest). Piatym heslom je prevýšenie, to znamená rozdiel medzi najnižším a najvyšším bodom na trase. Po týchto heslách nasleduje charakteristika náročnosti túry a opis základnej trasy.

V opise základnej trasy sa dôraz kladie predovšetkým na prírodnú zaujímavosť, z ktorých niektoré sú zvlášť charakterizované v rámkoch na stranách danej túry. Súčasťou každej trasy je mapový výrez s načrtnutým priebehom túry. Trasy charakterizuje aj výškový profil, pričom informácie o väčšine trás dopĺňa fotografia typickej scenérie. Základné trasy sú koncipované tak, aby umožňovali návštevu všetkých významných oblastí opisovaného územia. Navrhnuté trasy však nemožno chápať ako vyčerpujúci, resp. definitívny zoznam. Ide skôr o odporúčania, ktoré sa dajú voľne kombinovať, spájať (napr. s prenocovaním v horskej chate) alebo skracovať absolvovaním časti trasy. Pri niektorých výletoch sú uvedené aj variantné možnosti.

Náročnosť

Navrhované trasy spravidla vedú po dobre značkovaných chodníkoch a cestách. V prípade možných orientačných problémov je na túto skutočnosť v texte upozornené. To znamená, že v danom úseku treba zvýšiť pozornosť a častejšie používať mapu. Trasy boli zvolené tak, aby si z nich mohol vybrať každý – skúsený turista i človek so slabšou fyzickou kondíciou. Na

presnejšie rozlíšenie stupňa náročnosti sú poradové čísla jednotlivých trás odlišené zelenou, modrou a červenou farbou, ktoré vyjadrujú tri stupne náročnosti: nenáročné, stredne náročné a náročné trasy.

Nenáročné trasy sú v záhlaví označené **zelenou farbou** a predstavujú pešie výlety, ktoré sú vhodné pre menej zdatných turistov, rodiny s menšími deťmi a starších ľudí. Ide o maximálne poldenné výlety s nevelkým prevýšením a dĺžkou prechádzajúce po dobre upravených cestách alebo chodníkoch.

Stredne náročné trasy sú označené **modrou farbou**. Vhodné sú pre zdatnejších turistov a pre rodiny s väčšími či fyzicky zdatnejšími deťmi, pretože vyžadujú dobrú fyzickú kondíciu. Z hľadiska časového rozvrhu sú dlhšie, prekonávajú väčšiu vzdialenosť a dosahujú výraznejšie prevýšenie. Niektoré sú náročnejšie aj na orientáciu a vyžadujú si skúsenosti s pohybom v prírode.

Náročné trasy sú označené **červenou farbou** a sú určené mimoriadne zdatným turistom, ktorým nerobí problém celodenný pohyb v teréne, veľké prevýšenie, využívanie technických pomôcok a sťažená orientácia. Sú vhodné pre ľudí s výbornou fyzickou kondíciou a dostatočnými skúsenosťami s pohybom v náročnom teréne.

Turistický výstroj

Základom fyzickej a psychickej pohody pri absolvovaní horských a vysokohorských túr je vhodné oblečenie a výstroj, najmä pevná obuv s profilovanou podrážkou. Športová obuv (tenisky a pod.) alebo poltopánky nohy nechránia pred úrazom v skalnatom teréne, predovšetkým v pohyblivej sutine. Na telo si treba obliecť vhodnú spodnú bielizeň (tzv. termobielizeň), ako strednú vrstvu možno odporučiť oblečenie napríklad z materiálu Polar rôznej hrúbky. Ako vrchné ošatenie sú vhodné vetrovky a nohavice z vodoodpudivých a vetruvzdorných materiálov (napr. typu Goratex). Pri dlhších a náročnejších túrach by vo výstroji nemal chýbať plášť do dažďa, čiapka, rukavice, pišťalka, tepelnoizolačná fólia pre nepredvídané situácie a základná lekárnica. Lyžiarske palice, čakan a stúpacie železá (tzv. mačky) odporúčame v období, keď sú v dolinách a sedlách snehové polia. K ďalším nevyhnutným potrebám patria osobné doklady, hodinky, mapa a turistický sprievodca s opisom trás, dostatok jedla a tekutín a vrecko na znesenie vlastných odpadkov. V prípade dlhších túr sa aj v letných mesiacoch odporúča voliť teplejšie oblečenie, pretože náhla zmena počasia môže pre turistu bez dostatočného vybavenia znamenať nepríjemné zážitky.

Desať základných zásad bezpečného pobytu v horách

1. Pri výbere túry treba zohľadniť zdatnosť turistu.
2. O schodnosti trasy je vhodné informovať sa na stanici horskej služby.
3. Cieľ túry a predpokladaný čas návratu je vhodné oznámiť ubytovateľovi a zapísať sa do knihy vychádzok.
4. Na dlhšiu túru sa odporúča odísť ráno.
5. Aj za slnečného počasia treba použiť pevnú obuv.
6. Do batoha si treba zabaliť nepremokavé oblečenie.
7. Ak sa počasie začne zhoršovať, treba sa včas vrátiť.
8. Počas túry sa odporúča smerovať po značkových chodníkoch, neodbočovať do neznámeho terénu a nevstupovať na snehové polia.
9. Ak je chodník nad pásmom lesa pokrytý snehom a nemá tyčové značkovanie, nepovažuje sa za značkový a nesmie sa po ňom pokračovať.
10. Ak sú turisti okolnosťami prinútení nevrátiť sa na miesto ubytovania, je ich povinnosťou oznámiť túto skutočnosť ubytovateľovi.

Desať základných pokynov pri pohybe po turistických chodníkoch

1. Plánovanú trasu si treba preštudovať vopred podľa turistickej mapy a turistického sprievodcu.
2. Hlavnú pozornosť treba venovať križovatkám ciest vo voľnom teréne a križovatkám ulíc pri prechode obcami, kde trasu spravidla križuje rad ulíc a ciest.
3. Na ostré zlomy a zmenu smeru na menej dôležitú komunikáciu upozorňuje šípka (značka s hrotom).
4. Ak na väčšej vzdialenosti (asi 300 m) značka chýba, ide pravdepodobne o nesprávny smer. V tomto prípade sa treba radšej vrátiť na najbližšiu križovatku a hľadať správny smer.

5. Pri príchode na väčšie voľné plochy v poraste s málo zreteľnými chodníkmi si treba pozorne prezrieť protiláhly okraj porastu, či na ňom nie je veľká pásová značka (tzv. volavka).

6. Pri značkovaní niektorých trás nemohli byť dodržané pravidlá značkovania alebo stanovený trojročný cyklus obnovy, čo môže spôsobiť nečitateľnosť značiek, ich nedostatočnú hustotu a nesúlad s mapou.

7. Pri chôdzi sa odporúča pozeráť aj späť a overiť si, či značkovanie v protismere nie je spoľahlivejšie.

8. Odporúča sa odmerať si vzdialenosti jednotlivých bodov na turisticky značkovaných trasách z mapy pre kontrolu dĺžky pochodu a vzdialenosti.

9. Pri pohybe v teréne informujú o vzdialenosti a mieste údaje na smerovníkoch (na smerovke sú uvedené tri postupné ciele na danej trase a údaje o čase potrebnom na ich dosiahnutie).

10. Turisticky značkované trasy sú v plnom rozsahu použiteľné len v období bez snehovej pokrývky.

Mapy

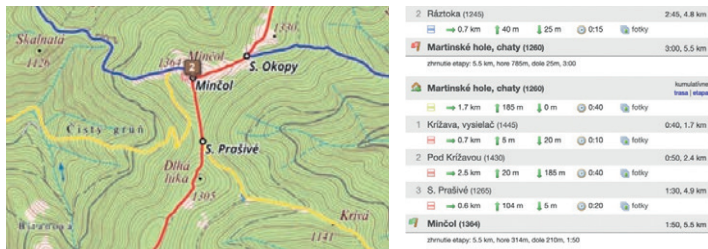
Každú trasu dopĺňa mapka s jej zvýrazneným priebehom. Súčasťou sprievodcu je aj turistická mapa v mierke 1 : 50000 vložená do plastového obalu.

Elektronická príprava trasy

Hikeplanner je interaktívna on-line služba prevádzkovaná turistickým portálom HIKING.SK. Vyhľadá vyznačenú turistickú trasu medzi dvoma zadanými rázcestiami (s možnosťou zadať jedno priebežné rázcestie) a podľa výberu môže minimalizovať vzdialenosť, prevýšenia alebo pre potreby hrebňovníek uprednostňovať červenú značku. Následne zobrazí údaje o danej etape – vzdialenosti, stúpania, klesania, časový odhad a farby značkovaných chodníkov, ktorými etapa prechádza. Do systému sú zaradené zväčša len rázcestia (TIM), kde sa križujú aspoň dva rôzne značkované chodníky.

Databáza sa priebežne aktualizuje v snahe zachytiť súčasný stav v teréne. Naplánovanú trasu si možno pozrieť on-line na turistickej mape na adrese www.turistickamapa.sk, ktorú prevádzkuje portál HIKING.SK.

S obmedzenou funkčnosťou je dostupná aj WAP verzia pre mobilné telefóny (<http://hiking.sk/wap>). Hikeplanner tak možno využiť aj priamo v teréne, samozrejme, ak je dané územie dostatočne pokryté signálom.

Poloha

Malú Fatru tvoria dve samostatné časti pohoria – južne situovaná Lúčanská Fatra a severne ležiaca Krivánska Fatra. Okrem týchto pohorí k nej patria aj príslušné znížené časti (kotliny, resp. doliny). Na západe ohraničuje Malú Fatru až po Žilinu tok Rajčanky. Severná hranica turistickej oblasti vedie dolinami riečok Varínka, Biely potok a Zázrivka až po Zázrivú. Ďalej je hranica totožná s hranicou Národného parku Malá Fatra až po Kralovany a sútok riek Orava a Váh. Rieka Váh tvorí hranicu až po sútok s riekou Turiec, ktorá tečie osou Turčianskej kotliny a hranicu vytvára po obec Príbovce. Južná hranica prechádza Kláštorskou dolinou do Vrického sedla a obce Kľačno, Nitrianskou dolinou do Fačkovského sedla a ďalej do údolia Rajčanky. Administratívne sa turistická oblasť Malá Fatra rozprestiera na území troch okresov (Martin, Žilina a Dolný Kubín).

Prírodné pomery

Podložie a povrch

Malá Fatra patrí k Fatransko-tatranskej oblasti Vnútorých Západných Karpát. Pohorie je údolím Váhu rozdelené na lúčanskú skupinu na juhozápade a krivánsku skupinu na severovýchode. Malá Fatra je jediným pohorím na Slovensku, ktoré je veľmi výrazne rozdelené hlbokým riečnym údolím na dve časti. „Prehrýzť“ sa cez pohorie nebolo pre Váh vôbec ľahké, hoci mu v ceste stáli vápencové horniny, ktoré voda dobre rozpúšťa. Medzi

skalami zakliesnený Domašínsky meander názorne ukazuje, ako si rieka vo vápencoch „vyberala“ tie časti, ktoré boli chemicky aj mechanicky menej odolné, čiže ľahšie rozpustné. Riečnemu prielomu sa prispôsobila aj prvá obchodná cesta vedúca cez toto územie, ktorá si pôvodnú trasu zachovala dodnes.

Približne stredom pohoria vedie hlavný hrebeň, z ktorého odbočujú dlhé rázsochy končiacie sa na okraji pohoria strmými svahmi. Kompaktný hlavný hrebeň **Lúčanskej Fatry** sa začína na juhozápade Fačkovským sedlom a Reväňom. Významnými vrchmi v tejto časti pohoria sú: dominantný a vyhliadkový Klak (1 352 m), Hnilická Kýčera (1 218 m), Veterné (1 442 m), Veľká lúka (1 476 m), Minčol (1 364 m) a Úplaz (1 301 m). Ústredný chrbát je v tejto časti pohoria nižší ako v krivánskej časti. Najväčšiu výšku dosahuje vrchom Veľká lúka, podľa ktorého dostala táto časť pohoria pomenovanie Lúčanská Fatra.

V **Krivánskej Fatre** sa jednotný hrebeň začína Suchým (1 468 m), ďalšími významnými vrchmi sú: Malý Kriváň (1 671 m), Veľký Kriváň (1 709 m), Chleb (1 646 m), Poľudňový grúň (1 460 m), Stoh (1 607 m), Veľký Rozsutec (1 610 m) a Malý Rozsutec (1 344 m). Krivánsku Fatru rozrezali na dlhé rázsochy hlboko sa zarezávajúce potoky, ktoré vymodelovali dlhé údolia. Strmo vystupujúce svahy z Turčianskej kotliny, kde je ohraničenie veľmi výrazné pozdĺž zlomovej línie, zvyšujú dojem mohutnosti pohoria. Táto časť dostala pomenovanie podľa najvyššieho vrchu celej Malej Fatry – Veľkého Kriváňa.

Z hľadiska geologickej stavby patrí Malá Fatra medzi kryšta-licko-druho horné pohoria. Skladá sa z kryštallického jadra a obalu druho horných sedimentárnych hornín. Len malý úsek v západnej časti Lúčanskej

Fatry budujú prvohorné horniny. Jadro Malej Fatry tvoria prevažne kryštálické bridlice (ruly) a granodioritné horniny (žuly). Ak tieto horniny vystupujú na povrch, vytvárajú vhodné podmienky pre reliéf hôľneho charakteru. Svahy sú hladko modelované, relatívne rozdiely medzi vrcholmi a sedlami nie sú vo väčšej časti hrebeňa Lúčanskej Fatry také výrazné.

Na kryštálické jadro nadväzuje druhohorný obal zložený zo sedimentárnych hornín. V tých častiach pohoria, kde na povrch vystupujú tieto horniny, je pestrosť povrchových foriem neobyčajne bohatá. Aj na krátkych úsekoch sa striedajú tvrdé odolné vápence a dolomity s mäkkými bridlicami a slieňmi. Chemicky pomerne čisté vápence a dolomity odolávajú erózii veľmi dobre. Nápadne vystupujú vo forme skalnatých hrebeňov (Suchý), brál a skalných stien (Malý Rozsutec) alebo skalných miest (Veľký Rozsutec, Sokolie). Často v nich možno nájsť krasové formy – podzemné

Krivánska Fatra	<i>(m n.m.)</i>	Lúčanská Fatra	<i>(m n.m.)</i>
1. Veľký Kriváň	1 708,7	1. Veľká lúka	1 475,5
2. Malý Kriváň	1 670,9	2. Krížava	1 456,7
3. Chleb	1 645,6	3. Veterné	1 441,6
4. Hromové	1 636,2	4. Vidlica	1 466,1
5. Veľký Rozsutec	1 609,7	5. Zárvivá	1 394,2
6. Pekelník	1 609,3	6. Minčol	1 363,9
7. Stoh	1 607,4	7. Klak	1 351,6
8. Strateneč	1 512,6	8. Dlhá lúka	1 304,9
9. Suchý	1 468,0	9. Úplaz	1 301,0
10. Poludňový grúň	1 460,0	10. Horná lúka	1 299,4

chodby a jaskyne. V miestach, kde ich prerezávajú potoky, vznikli tiesňavy a kaňony (napr. Tiesňavy medzi Sokolím a Bobotami, Dolné, Nové a Horné diery). Na styku kryštallického jadra a obalovej série vznikol rad prameňov (napr. Mojžišove pramene, ktoré napájajú Sútofský vodopád).

Veľká pestrosť geologickej stavby, od nej závislé bohatstvo vzájomne veľmi odlišných povrchových foriem, výrazné rozdiely v relatívnych výškach, výskyt rozmanitých skalných útvarov, hlboko zarezaných údolí a ďalších geomorfologických javov a foriem zvyšujú turistickú hodnotu Malej Fatry. Z hľadiska geologickeho zloženia a geomorfologických pomerov možno na jej území vyčleniť tri mimoriadne atraktívne a zaujímavé oblasti.

Jednou z najkrajších častí Malej Fatry je oblasť Vrátna – Veľký a Malý Rozsutec. Odolné dolomity vyššie poloenej stavebnej jednotky (chočský príkrov) ležia na mäkkých horninách (napr. sliene) krížňanského príkrovu. V mäkkých horninách bola vyerodovaná výrazná zníženina v oblasti Vrátnej a Štefanovej. Pretože vrchné vrstvy dolomitov a vápencov lepšie odolávajú erózii a pod nimi ležiace súvrstvia mäkkých hornín sú odnášané a rýchlo deštruované, svahy v tejto oblasti sú výrazne strmé. V horných častiach ich na veľkom úseku lemujú skalné útvary, čo spolu s vysokou horskou

obrúbou zvyšuje malebnosť a turistickú atraktivnosť doliny. Tok Varínky rozrezal svahy medzi Sokolím a Bobotami a vytvoril malebnú úžľabinu (Tiesňavy). Vrch Grúň za Tiesňavami rozdeľuje Vrátnu na Starú a Novú dolinu. Symbolom tohto kraja sa pre svojráznosť, divosť a mohutnosť stal nad Vrátnou sa vypínajúci Veľký Rozsutec. Jeho vrcholové dolomitové časti sú rozčlenené na mohutné bralá, skalné mestá a iné skalné útvary, ktoré sa výrazne vynímajú v širokom okolí.

Druhou oblasťou je juhozápadná časť hlavného hrebeňa Krivánskej Fatry, ktorá sa tiahne od Suchého po Chleb. Túto časť hrebeňa budujú odolné karbonátové horniny (vápence, dolomitické vápence). Hrebeň, ktorý sa miestami veľmi zužuje, má bralnatý charakter s mnohými skalnými útvarmi. V ďalšej časti ho budujú zväčša mäkké horniny, preto je pomerne široký a plochý. Ďalej z ústredného chrbta vystupuje Veľký Kriváň, Hromové a Chleb, ktoré tiež budujú odolné karbonátové horniny. Hrebeň má v tejto časti výrazne hôľny charakter. Geologicky ide o starý typ reliéfu, v ktorom sú svahy hladko modelované a nerozčlenené potokmi. Voda z nich steká neorganizovane, nekonzentruje sa do väčších potokov, ktoré by svahy rozčlenili údolnými ryhami. Takýmto spôsobom sa starý reliéf zachoval v hrubých črtách až do súčasnosti.

Treťou turisticky dôležitou oblasťou (vzhľadom na geologicko-geomorfologické pomery) je časť Lúčanskej Fatry na severe a severozápade. Približne od Medzihorského potoka po prielomové údolie Váhu sa tiahne pás masívnych triasových vápencov, ktorých hrúbka miestami presahuje 200 m. K nim sa prikladali súvrstvia tvrdých dolomitov, takže vytvorili mohutné komplexy veľmi odolných hornín. Potoky (Turiansky potok, Rosinka, Stráňavský potok a ich prítoky) v nich vymodelovali malebné krasové doliny s tiesňavami a skalné mestá s masívnymi skalnými útvarmi. Na dolomitoch vznikali aj menej masívne skalné formy (napr. ostrejšie rezané skalné veže).

Podnebie a vodstvo

Celkovú charakteristiku podnebia určuje smer hlavného hrebeňa, ktorý je v oblasti Krivánskej Fatry orientovaný od juhozápadu na severovýchod a v oblasti Lúčanskej Fatry od juhozápadu na sever. Takto zalomený smer vytvára v južnej časti podmienky pre výrazné prúdenie vzduchu pozdĺž svahov Lúčanskej Fatry, zatiaľ čo krivánska časť tvorí bariéru pre prenikanie severného prúdenia do Turčianskej kotliny. Severné a náveterné západné svahy s vyššou nadmorskou výškou majú vo všeobecnosti z hľadiska klímy

drsnejšie prírodné podmienky. Hlavným znakom klimatických pomerov Malej Fatry je značná premenlivosť, náhle zmeny počasia rozličného charakteru a náhle prechody z teplého do studeného obdobia a so striedaním obdobia so zrážkami a bez zrážok.

Prevažná časť územia patrí do mierne teplej klimatickej oblasti, ktorá so stúpajúcou nadmorskou výškou postupne prechádza do chladnej klimatickej oblasti. Zatiaľ čo v priľahlých častiach Turčianskej a Žilinskej kotliny a v údolí Kysuce je priemerná ročná teplota vzduchu okolo 7 °C, vo vrcholových častiach Lúčanskej Fatry klesá pod 4 °C a v Krivánskej Fatre pod 2 °C. Najteplejším mesiacom je júl, kedy je priemerná teplota v nižšie položených častiach okolo 17 °C, vo vrcholových oblastiach Lúčanskej Fatry pod 13 °C, v krivánskej časti pod 11 °C. Najchladnejším mesiacom je január – v kotlinových častiach dosahuje priemerná teplota -4 °C, vo vrcholových oblastiach Lúčanskej Fatry -6 °C a v Krivánskej Fatre -7 °C. Z pozorovania priemerných teplôt najteplejšieho a najchladnejšieho mesiaca vidieť, že rozdiely medzi kotlinami a hrebeňovými časťami sú výraznejšie v lete. Je to spôsobené najmä tým, že v zimnom období sa tu pomerne často vyskytujú teplotné inverzie. V slabo ventilovaných kotlinách (najmä v Turčianskej, ale i Žilinskej kotline) sa udržiava ťažší chladný vzduch so značnou relatívnou vlhkosťou, pričom je hmľisto alebo zamračené. Naproti tomu vysoko na svahoch priľahlých pohorí je jasno, slnečno s vyššou teplotou a veľmi dobrou dohľadnosťou. Takýto inverzný charakter počasia môže trvať aj niekoľko týždňov.

Veľké rozdiely medzi kotlinami a pohorím sú aj v zrážkových pomeroch. Priemerný ročný úhrn zrážok je v kotlinách približne 800 mm, na hrebeni Lúčanskej Fatry presahuje 1000 mm a v najvyšších častiach Krivánskej Fatry 1200 mm. Rozdiely možno pozorovať aj medzi jednotlivými kotlinami. Napríklad v Turčianskej kotline, ktorá leží v zrážkovom tieni, je o niečo menej zrážok ako v Žilinskej kotline. Najdaždivejším mesiacom je júl, avšak aj jún vykazuje takmer rovnaké množstvo zrážok. Najmenej zrážok spadne v zimných mesiacoch vo februári a v januári. Najviac dní so zrážkami pripadá na december, príp. január, najmenej na september, príp. október alebo marec. Zrážkové a geomorfologické pomery sa prejavujú aj v snehových pomeroch. Zatiaľ čo v Turčianskej a Žilinskej kotline počet dní so snehovou pokrývkou dosahuje 80, v lúčanskej skupine presahuje 140 a v krivánskej časti 180 dní. Najväčšia hrúbka snehovej pokrývky vo vrcholových častiach Krivánskej Fatry vo februári alebo v marci spravidla presahuje 80 cm. V celej oblasti prevláda severozápadný, čiastočne aj juhozápadný vietor. Na jeho silu a smer má v jednotlivých častiach turistickej oblasti rozhodujúci vplyv reliéf krajiny.

Prevažná časť územia patrí do povodia Váhu, len nepatrnú časť na juhozápade odvodňuje rieka Nitra. Turiec a Orava patria medzi najvýznamnejšie prítoky Váhu. Ďalšími významnými tokmi, ktoré ústia priamo do Váhu, sú Rajčanka (odvodňujúca západné úbočia Lúčanskej Fatry) a Varinka, ktorú najmä na dolnom toku v oblasti Varína charakterizuje bohato rozvetvené

a prekladajúce sa koryto. Miestne toky sa hlboko zarezávajú do pohoria, majú prudký spád a prevažne bystrinný charakter horských potokov a riek. Spád je nevyrovnaný, miestami sa tvoria vodopády. Najväčší z nich je Šútovský vodopád na južnej strane pohoria vysoký 38 m. Na svahoch Veľkého Rozsutca sa nachádza vodopád Padacia a v závere Vrátnej vodopád Skok. Známe sú vodopády a kaskády v Tiesňavách a v oblasti Dier. V oblasti Malej Fatry sa častejšie ako na iných miestach Západných Karpát vyskytujú prielomové údolia, ktoré sú hlboké, úzke a strmé. Patrí sem napríklad údolie Váhu medzi Lúčanskou a Krivánskou Fatrou, medzi Veľkou a Malou Fatrou v oblasti Kralovian, údolie dolnej Oravy medzi Šípom a Malou Fatrou alebo údolie potoka Zázrivá. V prielomových údoliach možno miestami pozorovať kľukatý tok rieky – meandre. Niektoré z nich sú dokonca zahĺbené v tvrdom skalnom podklade. Najtypickejším príkladom je zakliesnený Domašinsky meander neďaleko Strečna. Jeho vznik sa datuje do dávnej minulosti, keď rieky meandrovali po zarovnanom povrchu. Zdvihom časti pohoria sa rieka naďalej zahľbovala, a to aj do skalnatého podkladu, ktorý však zafixoval pôvodný meandrový priebeh koryta.

Margitina skala vo Váhu

Zaujímavým prírodným úkazom nachádzajúcim sa neďaleko Strečna je Margitina skala. Viaže sa k nej legenda o bohatom vdovcovi, ktorý sa po druhý raz oženil s mladou ženou. Mal aj krásnu dcéru Margitu, ktorú macocha nenávidela pre jej krásu a lásku k mláďencovi, do ktorého sa zaľúbila aj ona. Keďže mládeňec ju odmietol, myslela len na to, ako by sa Margite pomstila. Raz sa tajne ponáhľala za ňou a dostihla ju práve vtedy, keď šla okolo skaly nad Váhom.

Na tomto mieste ju zhodila do spenenej rieky. Vlny zanesli Margitino telo ku skalám, ktoré od tých čias nesú jej meno. Keď pravda vyšla najavo, macocha sa sama vrhla do speneného Váhu neďaleko Strečna, práve na mieste, kde sa utopila Margita.

Najvyššie množstvo vody dosahujú povrchové toky v apríli, čo súvisí najmä s topením snehu vo vyšších polohách. Pomerne vysoké vodné stavy bývajú aj v máji, júni a júli, keď spadne najviac atmosférických zrážok.

Územie Malej Fatry je infiltračnou oblasťou pre niektoré minerálne a termálne pramene, ktoré vyvierajú v susedných kotlinách. Viacero minerálnych prameňov sa nachádza v Turčianskej kotline: napríklad umelo navrhnutý prameň pri Záturčí medzi Martinom a Vrútkami, z ktorého vyteká kyselka známa ako stolová voda Fatra, alebo južne od Martina vyvierajúca kyselka Medokýš. Najznámejšie sústredenie

minerálnych prameňov je v Turčianskych Tepliciach. Vyviera tu sedem prameňov s výdatnosťou do 30 l/s a teplotou do 46 °C. Geologicky sa na oblasť Malej Fatry viaže aj kúpeľný areál v Rajeckých Tepliciach.

Pôdy, rastlinstvo a živočíšstvo

Keďže územie oblasti má diferencovanú geologickú stavbu, značné rozdiely relatívnych výšok, rozmanité hydrologické a vegetačné pomery, aj jeho pôdny kryt vytvára pestrú mozaiku. Aj tu sa však prejavujú všeobecne platné zákonitosti diferenciacie predovšetkým podľa výškovej zonálnosti a obsahu vápnika. Na karbonátových horninách (vápence, dolomity) sú všeobecne rozšírené rendziny. Z tohto dôvodu majú značný rozsah v časťach, ktoré sú zložené z druhohorných sedimentárnych hornín, najmä v južnej časti Lúčanskej Fatry a v severnej, resp. vo východnej časti Krivánskej Fatry. Na strmších svahoch bývajú často plytké. Na mäkkých horninách (najmä na bridliciach), ktoré sú väčšmi rozšírené v priľahlých častiach okolitých kotlín a dolín, vznikajú hlbšie, ťažšie, ilovitejšie a hlinitejšie pôdy. Vo vysokých polohách (na minerálne chudobnom podklade a zamokrenejších miestach) možno nájsť rašelinové a ďalšie typy glejových pôd. Celkove na väčšine územia prevažujú lesné a vysokohorské pôdne druhy a typy.

Malá Fatra má veľmi pestrý geologický podklad a silne členený reliéf, čo spolu s celkovým vývojom rastlinstva v poľadovej dobe malo veľký vplyv

na rozšírenie veľkého množstva rastlinných druhov a vznik pestrých rastlinných spoločenstiev. Osobitne bohatá je flóra na vápencovom a dolomitovom podklade. Okrem veľkého počtu chránených druhov rastú v oblasti aj relikty z poslednej ľadovej doby a reliktné rastlinné spoločenstvá, ktoré sa vyskytujú len v tejto oblasti.

Krivánska Fatra má veľmi pestrý geologický podklad. Na pomerne malých plochách sa striedajú žuly, kremence, vápence a dolomity. V závislosti od toho sa mení i zloženie rastlinstva. V lesoch najväčšiu časť zaberajú bučiny. Na slnečných skalách rastie borovica lesná, ktorá sa tu zachovala ako pozostatok dávnejších rozsiahlych porastov. Vzácné sú reliktné dubiny pri Starom hrade. Zmiešané lesy sa zachovali na menej prístupných miestach. Pás kosodreviny je silne porušený. Hlavný hrebeň od Suchého po Chleb má v dôsledku mozaikovitého podložia veľmi pestré rastlinstvo. Veľmi bohatou flórou sa vyznačuje aj dolomitový Rozsutec. Na niektorých miestach (napr. Diery, Tiesňavy a dolina Obšivanky) zostupujú vysokohorské druhy neobyčajne nízko. Z veľkého množstva vzácnych a chránených rastlinných druhov Malej Fatry možno uviesť napríklad lomikameň trváci, soldanelku karpatskú, iskerník veľhorský, dryádku osemlistovú, poniklec slovenský, atď.

Pretože Lúčanská Fatra má prevažne kryštálické horninové podložie, jej rastlinstvo je oproti krivánskej časti o niečo menej pestré. Vyznačuje sa však rozsiahlymi lesnými porastmi (napr. na západnom úbočí v doline Rajčanky). Na Kláku a v jeho bezprostrednom okolí, ktoré budujú dolomity, je druhovo bohatšie rastlinstvo.

Na podhorských a horských lúkach na obvodě pohorí sa opäť vyskytuje veľmi pestré rastlinstvo. Floristická bohatosť zaraďuje túto turistickú

▲ *Lalia zlatá*

Zvonček konárstý ▲ 19